

بازتاب انقلاب اسلامی بر جنبش‌های اسلامی کردستان عراق

حمیدرضا دهقانی^۱

چکیده

شکل‌گیری انقلاب اسلامی ایران بعنوان یکی از مهمترین تحولات سیاسی اجتماعی قرن بیستم بوده است. تقریباً تمامی تحلیلگران و نویسندگانی که به بررسی انقلاب اسلامی پرداخته‌اند این انقلاب را در زمره انقلابات بزرگ سیاسی اجتماعی همچون انقلاب کبیر فرانسه، انقلاب روسیه و انقلاب چین دانسته‌اند. با توجه به بازتاب وسیعی که انقلاب اسلامی در سطح جهان اسلام داشت، به تبع آن شکل‌گیری تحولات، گروه‌ها و جریان‌های سیاسی-اسلامی را به دنبال داشته است. این گروه‌ها و جریان‌ها بعنوان بازیگران جدید در صحنه سیاسی و اجتماعی ظاهر شده‌اند. انقلاب اسلامی با احیا آموزه‌های اسلامی بر اساس قرآن و سنت پیامبر اکرم (ص) و نیز روشی فراتر از همه اختلافات ملی، قومی و مذهبی این روند را تسریع بخشید. فلذا در طول سه دهه اخیر تحت تأثیر موج اسلامی خواهی در منطقه بعد از انقلاب اسلامی ایران ما شاهد حضور جریان‌های آزادی خواهی و اسلام‌گرا در بسیاری از مناطق دنیا از جمله کردستان عراق هستیم. اگر عمیقاً به ظهور و رشد جریان‌های اسلامی در کردستان عراق با توجه به تاریخ تشکیل احزاب اسلام‌گرا و محل جغرافیایی آنها اندیشیده شود این واقعه کاملاً با پدیده انقلاب اسلامی و آثار فرامرزی آن مرتبط می‌باشد. در این پژوهش سعی بر آن است تا با استفاده از روش تحلیلی و توصیفی به بستری‌هایی که انقلاب اسلامی بر جریان‌ها و احزاب اسلامی در کردستان عراق گذاشته که از آن بعنوان فرضیه اصلی پژوهش هم می‌توان نام برد پرداخته خواهد شد.

واژه‌گان کلیدی: انقلاب اسلامی ایران، بیداری اسلامی، کردستان عراق.

۱- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

h.r.dehghani858@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۲۹

مقدمه

انقلاب انقلاب اسلامی ایران یکی از مهمترین تحولات سیاسی اجتماعی قرن اخیر در خاورمیانه است که گسترش موج اسلام‌گرایی و آزادی‌خواهی و به تبع آن شکل‌گیری گروه‌ها و جریانات سیاسی - اسلامی را به دنبال داشته است که علاوه بر ساقط کردن نظام شاهنشاهی، اساس ظلم و استکبار و منافع نفوذ و قدرت‌های سلطه‌گر بویژه امریکا را مورد تهدید قرار داد. این گروه‌ها و جریانات بعنوان بازیگران جدید در صحنه سیاسی و اجتماعی ظاهر شده‌اند و خواهان احیا اسلام بر اساس قرآن و سنت پیامبر اکرم (ص) هستند آنها جامعه آرمانی و ایده آل خود را در نظام سیاسی، اجتماعی صدر اسلام می‌بینند و بر نامشروع بودن حکومت‌های فعلی حاکم تأکید دارند و مهمترین وظیفه خود را در ایجاد و استقرار یک حکومت اسلامی از راهی می‌دانند که از آن می‌توان بعنوان بیداری اسلامی نام برد و انقلاب اسلامی با زنده کردن خدا در محور حیات انسان و نیز روشی فراتر از همه اختلافات ملی، قومی و مذهبی این روند را تسریع بخشید و حرکت و آثارش در چارچوب مرزهای یک کشور خلاصه نمی‌شود بلکه دیدگاه فراملی دارد.

در واقع معروفترین انقلاب‌های جهان که مسیر تاریخ را تغییر داده‌اند، انقلاب کبیر فرانسه در سال ۱۷۸۹م، انقلاب اکتبر روسیه در سال ۱۹۱۷م هدف اصلی آنها به ترتیب آزادی و عدالت بود، هدف اصلی انقلاب اسلامی ایران، احیا دین اسلام در بعد فردی، خانوادگی، اجتماعی و جهانی بود. ماهیت دینی انقلاب اسلامی چالشی جدی در برابر دنیای شرق که دین را افیون توده‌ها می‌دانست و دنیای غرب که آن را از حیات سیاسی و اجتماعی حیات بشر به حاشیه رانده بود، ایجاد کرد. پیدایش این انقلاب در عرصه داخلی و بین‌المللی، ظرفیت‌های ایدئولوژیکی فراوانی را در ایجاد طرحی نو برای اداره شئون

مختلف جامعه در مواجهه با پارادایم‌های غالب کمونیستی و لیبرالیستی و نهایتاً تاثیرگذاری شگرف این تحول بر ملت‌های مظلوم جهان بویژه نقش آفرینی در ظهور و بروز جنبش‌های سیاسی اسلامی و غیر اسلامی آزادیخواه باعث جلب توجه محافل فکری و سیاسی جهان به این پدیده بزرگ گردید. (متقی زاده، ۱۳۹۰: ۱۰۸)

برخی نظریه پردازان در بررسی علل ظهور و پیدایش جنبش‌های اسلامی، مسأله اسلام‌گرایی را با عنایت به مسایل منطقه ای و بین‌المللی بررسی کرده اند و در آثار خود به متغیرهای چون تحولات منطقه ای بین‌المللی بالاخص پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و تاثیر آن بر پیدایش جنبش‌های اسلامی در منطقه پرداخته اند. از نظر حسن حنفی پیروزی انقلاب اسلامی ایران اثری غیر مستقیم بر خودباوری جنبش‌ها داشت. این جنبش‌ها، انقلاب اسلامی را ارج نهادند و تصویر امام خمینی (ره) را بر روی جلد مجلات خود چاپ کردند و به رغم محدودیت‌ها افق جماعت‌های اسلامی که اختلاف عقیدتی بین شیعه و سنی را مانع هم‌پیمانی انقلابی می‌دانستند، اما سبک انقلاب اسلامی که با همکاری مردم و ارتش به پیروزی رسید، یکی از الگوهای جنبش‌های اسلامی در منطقه بود که به راه افتاد. خانم هانتر و آقایان هالیدی و فولر از انقلاب اسلامی در ایران بعنوان یکی از عوامل مهم و حرکت مؤثر بر این جنبش‌ها یاد می‌کنند. اقبال لاهوری در کتاب "فلسفه وجودی" پیش‌بینی می‌کند که تهران در آینده قرارگاه مسلمانان خواهد شد. پس از انقلاب اسلامی نیز ایران بصورت ام‌القرای دارالسلام در آمد. بنابراین ایران می‌تواند به علت موقعیت منحصر به فرد مانند منابع عظیم انرژی و موقعیت ژئوپلیتیک منطقه ای و ابزار فرهنگی و اعتقادی نیرومند به مرکز ساماندهی تمدن نوین اسلامی در آید. زیرا انقلاب ایران، در پیدایش و کیفیت مبارزه و در انگیزه از سایر انقلابات جداست و می‌تواند در پیامدها و دستاوردها نیز

متمایز از سایر انقلابات باشد. یکی از ابعاد آن، تولد و تداوم جنبش‌های سیاسی در دو و سه دهه اخیر در منطقه و به تبع آن در کردستان عراق است. کردها یکی از بزرگترین و مهمترین اقوام در منطقه غرب آسیا هستند که در چهار کشور ایران، عراق، سوریه و ترکیه حضور دارند و مبارزه برای کسب استقلال و خودمختاری جزئی از تاریخ معاصر این قوم بوده است. در این میان تنها کرد‌های عراق توانستند با الهام‌گیری از فضای انقلابی در ایران و بدنبال آن جنگ عراق علیه جمهورس اسلامی ایران زمینه را برای تعامل و همکاری بیشتر دولت ایران با کردهای مسلمان علیه دشمن مشترک یعنی صدام حسین فراهم نمود.

بنابراین جنبش‌های اسلامی فراوانی در منطقه و جهان از جمله گروه‌های اسلامی در کردستان عراق شکل گرفت که از نظر معنوی خود را متأثر از انقلاب اسلامی و شعارهای آن می‌دانستند. البته این ارتباط بصورت دو طرفه بوده و حمایت از جنبش‌های اسلامی و رهایی بخش طبق اصل ۱۵۲ قانون اساسی ج.ا.ایران و همچنین ایده صدور انقلاب از طرف امام خمینی (ره) در صدر اولویت سیاست خارجی ایران قرار گرفت. در واقع این ماهیت انقلابی و مردمی انقلاب اسلامی و ساختارهای ناشی از آن، ایران را تبدیل به کانون الهام بخش و بیداری اقوام و ملت‌ها بویژه مسلمانان کردستان عراق نمود که همین عامل دشمنی قدرت‌های حاکم جهانی با اصل انقلاب اسلامی ایران بوده است. علی‌ایحال جریانات اسلامی فراوانی در کردستان عراق شکل گرفت که همگی پسوند "اسلامی کردستان" را داشتند که بیشتر آنها از ابتدای تاسیس به انقلاب اسلامی بعنوان الگوی آرمانی خود اشاره کرده‌اند.

چارچوب نظری

در تبیین و تحلیل انقلاب اسلامی ایران و صدور گفتمان آن در سطح منطقه و جهان، رهیافت‌های نظری گوناگونی از قبیل بررسی موردی غیرنظام مند، نظریه مبادله هومنز، نظریه گفتمانی، نظریات همگرایی منطقه‌ای و جهانی، کارکردگرایی، نظریه سیستم‌ها و نظریه پخش می‌توانند کاربرد داشته باشند. لکن طبق تحقیقات بعمل آمده، مناسب‌ترین نظریه‌ای که براساس آن بتوان انعکاس و بازتاب انقلاب اسلامی را بر گروه‌های اسلامی منطقه بویژه کردستان عراق تبیین نمود نظریه پخش یا اشاعه است.

نظریه پخش نخستین بار توسط تورستن هاگر استرنند بکار برده شد و با توجه به ویژگی‌های مطلوبی که در تحلیل بسط و گسترش پدیده‌ها دارد، قابلیت و ظرفیت بیشتری در تبیین و تفسیر بازتاب انقلاب اسلامی ایران را دارا می‌باشد. تورستن هاگر استرنند جغرافیدان سوئدی و استاد دانشگاه لاند، در سال ۱۹۵۳ تئوری پخش را بیان نمود. او ابتدا این نظریه را در زمینه گسترش نوآوری‌ها و پدیده‌های کشاورزی بکار برد که نتایج و اصول مربوط به آن را بصورت رسمی در سال ۱۹۶۸ تبیین کرد. نتایج مطالعات هاگراسترنند در کشورهای اروپایی و امریکایی مورد توجه جغرافیدانان و اندیشمندان مختلف قرار گرفت. اصول و مبانی این نظریه در بسیاری از برنامه‌ریزی‌های مدیریتی و توسعه‌ای بکار گرفته شد، از طرفی در علم پزشکی نیز در خصوص پخش انواع بیماری‌ها مورد استفاده قرار گرفت.

در واقع اشاعه یا پخش به مجموعه فرآیندی گفته می‌شود که براساس آن فرهنگی که علامت مشخصه یک جامعه است در جامعه‌ای دیگر مورد پذیرش واقع می‌شود. در واقع آنچه نوشتار حاضر بر مبنای مفهوم اشاعه معتقد به آن است، تاثیرپذیری جنبش‌های بیداری اسلامی از مفاهیم، هویت، ارزش‌ها و هنجارهای انقلابی و اسلامی ایران بصورت

خودجوش و به مثابه الگوپذیری از حکومت دینی اسلامی بوده است. یکی از ویژگی‌های بارز انقلاب اسلامی، احیاءگری در چارچوب آموزه‌های دین مبین اسلام است که به نوعی نشئت گرفته از مطالبات مردمی بشمار می‌رود و بدلیل غنای محتوایی و معنایی که در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ... داشته، محدود به زمان خاص و یا محدوده جغرافیایی کشور ایران محدود نمانده است و به دیگر کشورهای اسلامی و گروه‌های آزادی‌خواه نیز اشاعه پیدا کرده است. فلذا بهترین رویکرد نظری که می‌تواند تحلیل و قضاوتی منصفانه در بازتاب و جایگاه انقلاب اسلامی ایران در شکل‌گیری گروه‌های اسلامی منطقه بخصوص کردستان عراق مورد استفاده قرار گیرد نظریه پخش یا اشاعه‌گفتمان است که انقلاب اسلامی بعنوان متغیر مستقل و گروه‌های اسلامی در کردستان عراق را می‌توان بعنوان متغیر وابسته لحاظ کرد. اقلیم کردستان عراق پس از انقلاب اسلامی ایران همواره مورد توجه دولت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بوده است. بویژه آنکه این منطقه بعد از سقوط رژیم صدام با تقویت و گسترش گروه‌های اسلامی و همچنین ناسیونالیسم کردی، خواسته‌های آنان از دولت مرکزی افزایش یافته تا جائیکه احتمال استقلال‌طلبی و آزادی‌خواهی از دولت مرکزی نیز وجود داشته است. در این پژوهش ضمن مروری تحلیلی بر وضعیت کردستان عراق از زمان حکومت حزب بعث تا پس از پیروزی انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار می‌گیرد. از نظر نویسندگان این مقاله گروه‌های اسلامی و غیراسلامی (آزادی‌خواه) در کردستان عراق تحت تاثیر انقلاب ۱۹۷۹ ایران بعد از فروپاشی حزب بعث به رهبری صدام دچار دگرگونی و تحولاتی گشت که منجر به بیداری و رهایی بخشی از سلطه حکومت ظالم گردید.

روش‌شناسی

در سنجش و ارزیابی بازتاب انقلاب اسلامی بر شکل‌گیری و فعالیت گروه‌های اسلامی کردستان می‌بایست پدیده‌های ناشی از انقلاب اسلامی را به روش دقیقی محاسبه و بررسی نمود. در همین راستا پژوهش حاضر با استفاده از روش کتابخانه‌ای و اسنادی به جمع‌آوری داده‌ها پرداخته و به شیوه‌ای توصیفی-تحلیلی بدنبال سنجش انعکاس و تاثیرگذاری انقلاب اسلامی بر کردستان عراق برآمده است.

بسترهای تأثیرپذیری جنبش‌های اسلامی از انقلاب اسلامی

امام خمینی (ره) انقلاب اسلامی را در مبدا، مقصد و شیوه‌های آن با سایر انقلاب‌های قرن بیستم متفاوت می‌داند: "شک نباید کرد که انقلاب اسلامی ایران از همه انقلاب‌ها جداست. هم در پیدایش و هم در کیفیت مبارزه و هم در انگیزه انقلاب و قیام. و تردید نیست که ایت یک تحفه الهی و هدیه غیبی بوده که از جانب خداوند منان بر این ملت مظلوم و غارت زده عنایت شده است." (افروغ، ۱۳۹۸: ۳). هرچند در بسیاری از دوره‌های تاریخی انقلاب اسلامی، استکبار و صهیونیسم جهانی با تکیه بر مولفه‌هایی همچون اختلاف میان شیعه و سنی، عرب و عجم، خطر صدور انقلاب اسلامی برای دیکتاتورهای عربی حاشیه خلیج فارس و ... بدنبال تفرقه و اختلاف میان کشورهای اسلامی و انقلاب اسلامی بوده و حتی طرح‌های مختلف و متنوعی را طرح‌ریزی نمودند اما در واقع میان انقلاب اسلامی و جنبش‌های اسلامی اشتراکات فراوانی به چشم می‌خورد که به مهم‌ترین آنها اشاره خواهیم کرد؛

- ۱- مبنا قرار گرفتن قرآن و سنت پیامبر اکرم(ص)؛ این مبنا در میان تمامی مذاهب اسلامی مورد اشتراک و تفاهم بوده و به فرموده امام خمینی(ره) بنیانگذار انقلاب اسلامی، تمامی مسلمانان میبایست بر روی آن وحدت کلمه داشته باشند.
- ۲- داشتن دشمن مشترک و استکبار جهانی به سرکرده گی امریکا و اسرائیل؛ یکی از مهم ترین مولفه‌هایی که جنبش‌های اسلامی میبایست بر روی آن تکیه نمایند، مقاومت و مقابله با دشمن مشترک بعنوان منافع مشترک گروه‌ها و کشورهای اسلامی بوده است. امام خمینی(ره) فرمود "دشمن مشترک ما که امروز اسرائیل و امریکا و امثال این هاست که می‌خواهند حیثیت ما را از بین ببرند، و ما را تحت ستم دوباره قرار بدهند، این دشمن مشترک را دفع کنید" (شیرودی، ۱۳۹۰: ۲)
- ۳- رهبری واحد و عدم اختلاف نظر؛ یکی از مهم ترین وجوه اشتراکات در جنبش‌های اسلامی، داشتن یک رهبر واحد یا یک شخصیت کاریزما که تمامی انقلابیون حول محور ایشان به اجماع رسیده تا انقلاب یا جنبش پیروز گردد. این مهم در انقلاب اسلامی ایران با وجود شخصیت بزرگی همچون امام خمینی(ره) به خوبی محسوس و ملموس بوده و اکثر علما مسلمان در رهبری گروه‌ها و جنبش‌های اسلامی از تفکر ایشان الگوبرداری می‌کنند. در این میان می‌توان از شخصیت‌های همچون شیخ زکزاکی، شیخ نمر و ... نام برد.
- ۴- وجود هدف یکسان در اجرای عدالت و شریعت اسلامی و تشکیل حکومت اسلامی؛ هدف جنبش‌های اسلامی معاصر همانند انقلاب اسلامی مبارزه با استکبار، ظلم، بی‌عدالتی، فساد و نفی قدرت‌ها و همچنین تشکیل حکومت اسلامی جهت اجرای احکام آن با تکیه بر قدرت لایزال الهی و عموم مردم بوده

است که در این راستا امام خمینی(ره) بارها مردم را به حضور در میدان جهت حفظ اسلام دعوت نموده و اسلام را بعنوان تنها راه نجات و سعادت دنیوی و اخروی بشر معرفی می‌نماید.

۵- شعار نه شرقی نه غربی جهت حفظ استقلال و تمامیت ارضی؛ جنبش‌های اسلامی از این شعار با هدف اعلام استقلال، عدم تعهد و بی‌طرفی نسبت به دیگر کشورها و قدرت‌های بزرگ جهت تامین صلح و امنیت بین‌المللی و همچنین حفظ تمامیت ارضی استفاده می‌کنند.

۶- فریاد اسلام خواهی با هدف وحدت و یکپارچگی میان شیعه و سنی؛ یکی دیگر از مهم‌ترین اشتراکات جنبش‌های اسلامی به انقلاب اسلامی، تکیه بر آیه شریفه (ان اکرمکم عند الله اتقاکم) و یکسان بودن همه مسلمانان با هر قومیت و نژادی بوده است. شاید بهمین دلیل است که حتی بسیاری از جنبش‌های غیراسلامی و آزادی خواه، از انقلاب اسلامی بعنوان الگو استفاده می‌کنند. کردها با توجه به اینکه در اقوام ایرانی بیشترین مولفه‌های مشترک از جمله قرابت دینی فرهنگی و تاریخی را با ایران دارند انقلاب اسلامی ایران با تکیه بر آیات متعددی از قرآن کریم تمامی مسلمانان را به وحدت و همگرایی دعوت می‌نماید: "و همگی به ریسمان الهی چنگ زنید و از تفرقه پرهیزید" و "خلقکم من نفس واحده" که در تمامی موارد تاکید بر بیان وحدت اصل خلقت از نفس واحده و همچنین اهمیت حفظ و تداوم وحدت در جامعه اسلامی دارد.

۷- داشتن پایگاه مردمی؛ انقلاب اسلامی ایران متعلق به قشر خاصی نبوده و نیست، چرا که تمامی اقشار مردمی اعم از کارگر، بازاری، روحانی، دانشجو، دانش

آموز، کارمند، کشاورز، صنعتگر و حتی نظامیون نیز در آن شرکت داشتند و این نوع تفکر مردمی بودن انقلاب اسلامی مورد استقبال بسیاری از گروه‌های اسلامی و غیراسلامی قرار گرفته است.

۸- اعتماد به نفس عمومی جهت برچیدن ظلم و برپایی عدل؛ جنبش‌های اسلامی معاصر با تاسی از انقلاب اسلامی در ایران که در عمل اتفاق افتاد و پیروز شد این انگیزه و اعتماد به نفس را به آنها داد که می‌توان حتی در مقابل دو بلوک شرق و غرب جهان به رهبری شوروی مارکسیستی و امریکای کاپیتالیستی نیز قیام کرد آن هم در دوره‌ای که اعتماد به نفس در میان مسلمانان بخصوص قشر دانشگاهی و تحصیکرده کاهش یافته که ذوب در دنیای غربی به اصطلاح دهکده جهانی بوده و گذشته روشن تمدن اسلامی را فراموش کرده‌اند.

در پاسخ به سؤال تاثیرپذیری گروه‌های اسلامی و آزادی خواه از انقلاب اسلامی ایران و اندیشه امام خمینی(ره) می‌توان به آثار متعدد و متنوع اشاره کرد. انعکاس سیاسی و بازتاب سیاسی انقلاب اسلامی در سه مقوله "انتخاب اسلام به عنوان ایدئولوژی اسلام مبارز"، "تلاش برای دست‌یابی به حکومت اسلامی" و "نقش انقلاب اسلامی بر حیات جنبش‌های اسلامی" می‌توان بررسی و تحلیل نمود. یکی از مهمترین دستاوردهای انقلاب اسلامی تجدید حیات اسلام در جهان است. این تجدید حیات اسلام، آثار مختلفی برای جنبش‌های اسلامی به ارمغان آورد. یکی از این آثار انتخاب اسلام بعنوان بهترین و کامل‌ترین شیوه مبارزه است. سخنگوی جهاد اسلامی فلسطین در ملاقات با امام خمینی می‌گوید: "انتقاضه بارقه‌ای از نور و بازتابی از پیروزی انقلاب شماس. انقلابی که بزرگترین تحول را در عصر ما به وجود آورد". به عقیده

شیخ عبدالله شامی، یکی از رهبران مبارز فلسطینی: "پس از انقلاب ایران مردم فلسطین دریافتند که برای آزادی به قرآن و تفنگ نیاز دارد."

روی آوردن به مبارزه بر اساس اسلام تنها نتیجه تجدید حیات اسلام که آن را برخی از اصول‌گرایی یا بنیادگرایی می‌نامند نیست، بلکه در گرایش جدید «اسلام تنها راه حل» برداشت نوین و تازه‌ای از اسلام صورت گرفت که در آن مسلمین به شعارهایی مانند ایستادگی در مقابل استکبار و ظلم (نفی سیل) آزادی‌خواهی، وحدت و یکپارچگی، حفظ استقلال و تمامیت ارضی، مقاومت، پافشاری برای نیل به حقوق مسلم خویش و اعتماد به نفس عمومی تشویق شدند و در واقع انقلاب اسلامی این گرایش جدید از اسلام را عملی ساخته و به دیگر کشورهای مسلمان و گروه‌های آزادی‌خواه از جمله گروه‌های اسلامی در کردستان عراق صادر نمود. هرچند روزگاری این کار از سوی افرادی مانند حسن البنا و سیدقطب دنبال می‌شد ولی انقلاب اسلامی ایران، اسلام انقلابی را به صورت جدی‌تری مطرح و عملی ساخت تا جائیکه اقبال لاهوری در کتاب فلسفه خودی پیش‌بینی کرده بود که ایران در آینده نه چندان دور، ام‌القراء جهان اسلام خواهد شد"

بنابراین از نظر تاریخی احزاب اسلامی فعال در کردستان عراق عمری کمتر از سه دهه دارند یعنی چیزی حدود عمر جمهوری اسلامی ایران بنابراین از نظر تاریخی انجام تحقیق علمی است و با توجه به ظهور جنبش‌های اسلامی در کردستان عراق با پیوند اسلامی کردستان از دهه ۸۰ و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ آزمون فرضیه قابل توجیه است.

مهمترین بستر بعد از حمایت مردمی در کردستان حمایت یک کشور خارجی برای کمک به شکل‌گیری جنبش و حمایت از آن است شیخ عطار در کتاب "کردها و قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای" می‌گوید: "در میان حرکت‌های سیاسی جهان کمتر

حرکتی به اندازه‌ی حرکت کردی خود را وابسته به بیگانگان نموده است و کمتر حرکتی نیز به اندازه آن‌ها دچار عهد شکنی هم پیمانان بیگانگان شده است. اما فراوانی این پیمان شکنی‌ها موجب عبرت رهبران و مردم نشده است و حتی زمانی کوتاهی پس از هر عهد شکنی باز هم گروه‌های سیاسی کرد به بیگانگان روی آوردند. (padden.2007:5)

به طور کلی جنبش‌های کردی در عراق از زمان تاسیس این کشور متکی به حمایت ایران بوده‌اند و از ایران به عنوان یک نقطه‌ی اتکا بهره بردند. اما پیروزی انقلاب اسلامی، معادلات منطقه‌ای را دوباره تغییر داد و وضعیت موجود را دچار نوسان نمود. انقلاب اسلامی فضای جدید تنفس را در اختیار کرده‌ها قرار داد که اگر چنین حادثه‌ای اتفاق نمی‌افتاد قطعاً جنبش‌های کردی تا سالها توان دفع تبعات قرارداد الجزایر را نداشتند. در ایران انقلابی به پیروزی رسیده بود که قانون اساسی آن حمایت از ملت‌های ستم دیده را در دستور کار قرار داده بود از طرف دیگر اشتراکات قومی و فرهنگی کردها با ایرانیان بسیار متفاوت از نسبت با ترک‌ها و عرب‌ها است اگرچه کردها مانند خرده فرهنگ‌های دیگر ایرانی دارای یک احساس قومی ویژه و خود جوشی هستند که در طول تاریخ آنها را در دور هم جمع کرده و از سایر خرد فرهنگ‌ها و اقوام ایرانی متمایز ساخته است اما به دلایل متعدد تاریخی و فرهنگی این احساس قومی ایشان تعرضی و تباینی با احساس ملی ایرانی ندارد.

بنابراین پیروزی انقلاب اسلامی با شعار صدور انقلاب و حمایت از ملل تحت ستم و از بین رفتن رژیم پهلوی، جنبش کردها و زمینه تاریخی حمایت ایران از جنبش‌های کردی و مهمتر از همه وابستگی‌های نژادی و زبانی با کردها، انقلاب ۱۹۷۹ ایران را به یک نقطه عطف بزرگ در تاریخ مبارزات کردهای عراق تبدیل کرد که اثرات آن در مبارزات کردها به وضوح قابل مشاهده است چرا که زمینه برای حمایت خارجی از این جنبش و

آغاز دوباره مبارزات توسط کردها فراهم شده بود. البته تفاوتی که در این دوره و نسبت به دوران پهلوی شاهد آن هستیم ماهیت انقلاب است که شعارهای اسلامی و ایدئولوژی اسلامی بر آن حاکم است و قطعاً حمایت‌های آن نیز می‌تواند به طرف گروه‌ها و جریاناتی که دارای ماهیت همسو با انقلاب اسلامی هستند سنگینی بیشتری داشته باشد و در صورت عدم وجود چنین جریاناتی قطعاً سازماندهی و تشکیل آنها با توجه به بسترهای به وجود آمده و موجود در منطقه می‌تواند ایران را در رسیدن به اهدافش موفق‌تر و مطمئن‌تر سازد. با توجه به شعارهای مطرح شده توسط جمهوری اسلامی ایران این جریانات در آینده و در راستای اهداف بلند مدت می‌تواند ایران بهتر را یاری کنند. موضع اشاعه یا پخش گفتمان انقلاب اسلامی طیف گسترده و وسیعی از انواع تاثیرات را شامل می‌گردد از قبیل فعالیت‌های سیاسی در مساجد و حضور جوانان، تغییر در محتوای سخنرانی‌ها و بیانیه‌ها، تاسیس سازمان‌ها و نهادهای مبارزاتی، نوع پوشاک اسلامی، جدی‌تر شدن موضوع دین و ورود آن به عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، تاثیرپذیری از شیوه‌های مبارزاتی انقلاب اسلامی، احترام گذاشتن به شعائر مذهبی، بیداری اسلامی و خودآگاهی سیاسی، افزایش اقبال عمومی به مراکز مذهبی مثل کربلا و نجف، تاثیرپذیری در نقش فزاینده تعیین سرنوشت سیاسی کشور بخصوص پس از سقوط صدام و ...

البته باید در نظر داشت که منطقه کردستان عراق با توجه به ظرفیت عظیم و تنوع اقلیت‌ها و قومیت‌ها و مذاهب، از دیرباز در کانون توجه قدرت‌های استعماری بوده است. شاید به همین دلیل است که با دخالت قدرت‌های خارجی به رهبری آمریکا و همچنین کردهای داخلی که دارای ارتباطات و وابستگی خاصی به آنان هستند، هنوز گروه‌ها و احزاب اسلامی کردستان نتوانسته‌اند آنچنان حضور فعال و چشمگیری در عرصه سیاسی و اجتماعی

کردستان عراق داشته باشند و افرادی همچون مسعود بارزانی در راس قدرت بوده‌اند که چندان تمایلی به اسلام‌گرایی و ورود اسلام به زندگی سیاسی اجتماعی و فرهنگی مردم نداشتند. تا حدی که بعضاً منجر به ظهور جریان‌های افراطی و گروه‌های تکفیری داعش در کردستان عراق و همچنین بروز ناامنی و بی‌ثباتی‌های حاصل از آن شده‌اند که اخیراً با کمک نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی برخی مواضع و رهبران آنها مورد هدف و اصابت قرار گرفتند.

وضعیت کردستان عراق

عراق کشوری است با بافت جمعیتی نسبتاً متنوع و متشکل از کرد، عرب، ترکمن، آشوری و ... است. در این میان قوم کرد که حدود ۱۹ درصد جمعیت کشور عراق را تشکیل می‌دهند، به لحاظ نوع پوشش و زبان و فرهنگ متفاوت از اعراب هستند و در قسمت شمالی عراق ساکن هستند. کردستان عراق به لحاظ جغرافیایی دارای اهمیت ژئوپلیتیکی بوده از این جهت که محل گذرگاه سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا می‌باشد. مناطق کردنشین عراق به لحاظ تاریخی در اصل متعلق به تاریخ و تمدن ایران بود اما با شکست ایران از عثمانی‌ها در جنگ چالدران، بخش اعظم آن یعنی نواحی کردنشین به جز کردستان ایران به امپراطوری عثمانی واگذار گردید. در تمامی دوران حکومت صفویان، کردها نقش مهم و حیاتی در ارتباط و تنش میان ایران و عثمانی داشتند. (توحیدی، مهدوی، ۱۳۹۷: ۲) حق تعیین سرنوشت در ابعاد مختلف و به رسمیت شناخته شدن حقوق اقلیت‌ها یکی از اصول شناخته شده طی نیم قرن اخیر است که گروه‌های مبارز در کردستان عراق به پیروی از الگو و تفکر انقلاب اسلامی از همان ابتدا بدنبال آن بودند.

کردها از زمان حکومت صدام به لحاظ بهره‌مندی از خدمات و مزایای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی وضعیت نامطلوبی داشتند. هرچند کردستان عراق از دهه‌های گذشته بدنبال آزادی و استقلال بودند اما نقطه اصلی آغاز تلاش و مبارزه آنها جهت شکل‌گیری گروه‌های اسلامی و غیراسلامی آزادی‌خواه، به دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی بویژه پایان جنگ عراق علیه ایران برمی‌گردد. گرایش احزاب و گروه‌های اسلامی و آزادی‌خواه در کردستان عراق به استقلال و آزادی و مشارکت در امورات سیاسی کشور بخصوص پس از پیروزی انقلاب اسلامی در مبارزه با رژیم صدام حسین به اوج خودش رسید. امروزه نیز کردستان عراق با توجه به موقعیت‌های مهمی که در بالا ذکر شد، در کانون توجه قدرت‌های بزرگ و سیاست‌های امپریالیستی قرار دارد تا بتوانند از ظرفیت عظیم آن جهت تامین منافع ملی و منطقه‌ای خود بهره‌برداری نمایند. بنابراین طبیعی است که آن سیاست‌ها در تعارض با خط مشی انقلاب اسلامی و جنبش‌های اسلامی کردستان عراق قرار داشته باشد. در نتیجه این تعارض و رویارویی، شرایط مطلوبی برای ظهور گروه‌های به ظاهر اسلامی و همچنین گروه‌های تکفیری از جمله داعش و جبهه النصره و ... با حمایت‌های فراوان مالی، تسلیحاتی و اطلاعاتی کشورهای عربی، عبری و غربی می‌باشد که در سال‌های اخیر وضعیت اسفناکی را در برخی از نقاط کردستان عراق رقم زده است. علاوه بر پروژه ناامن‌سازی منطقه بخصوص کردستان عراق توسط بیگانگان، موضوع استقلال و تجزیه کردستان عراق و تاثیر تحولات آن بر اقوام کرد در ایران و ترکیه همواره جزو خط مشی آنان نیز بوده است. انقلاب اسلامی با هوشیاری و حضور منطقه‌ای خود در منطقه غرب آسیا، توانسته است اکثر طرح‌های عملیاتی استکبار را خنثی نموده و در بسیاری از اوقات اهداف استراتژیک آنان در کردستان عراق را مورد هدف قرار دهد.

جمهوری اسلامی ایران تاکنون با تکیه بر اصل منافع ملی و مصلحت اسلامی که همان سیاست وحدت گرایانه می‌باشد، با قومیت‌ها و مذاهب مختلف بخصوص گروه‌های اسلامی و آزادی‌خواه کردستان عراق طبق آموزه‌های اسلامی بر اساس احترام متقابل و وحدت گروه‌های اسلامی جهت احیا اسلام ناب محمدی (ص) و همچنین مقابله با سیاست‌های امپریالیستی استکبار جهانی به رهبری ایالات متحده آمریکا و رژیم صهیونیستی عمل نموده است.

رابطه و تاثیر پذیری گروه‌های و احزاب اسلامی کردستان عراق از انقلاب اسلامی ایران

وجود گروه‌ها و احزاب سیاسی در علم سیاست مدرن، یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه سیاسی، مطرح شده است به گونه‌ای که از طریق این احزاب، راه‌های کسب قدرت سیاسی را بصورت نهادمند پیگیری می‌کنند. هرچند درباره توسعه سیاسی، نظریاتی مختلف و گاه، متعارض بیان شده است، می‌توان مخرجی مشترک از نظریات یاد شده درباره توسعه سیاسی به دست آورد و مفهوم یاد شده را بعنوان امکان قانونی دستیابی نیروهای سیاسی به قدرت سیاسی تلقی کرد که این نیروها در واقع، سمبل اراده‌ی بخشی از مردم ساکن در سرزمینی مشخص محسوب می‌شوند و چندین کارویژه دارند که یکی از بارزترین کارکردهای احزاب سیاسی، تشویق مردم به رای دادن است. در جریان مبارزات انتخاباتی، احزاب از طریق تبلیغ‌ها و ابزارهای مختلف تلاش می‌کنند تا مردم را به پای صندوق‌های رای گیری بکشانند. (احمدی، تمری، ۱۳۹۶: ۱۹)

بنابر تعریف مفهوم احزاب سیاسی می‌توان گفت علاوه بر احزاب و گروه‌هایی نظیر جنبش اسلامی کردستان، تجمع کردهای فیلی و حزب الله کردستان عراق نیز به نوعی با ایران رابطه

داشتند. گروهایی نظیر رابطه اسلامی، اتحادیه اسلامی کردستان عراق، گروه اسلامی کردستان عراق و کردهای فیلی عراق که در صحنه سیاسی کردستان عراق فعال هستند و دارای جایگاه مردمی قابل توجه و در نتیجه توانایی تأثیر گرایی برونند تحولات منطقه هستند، به روند روابط این احزاب و تاثیر پذیری آنها از انقلاب اسلامی ایران خواهیم پرداخت:

۱- رابطه اسلامی کردستان (رابینه ئیسلامی به کردی)

انقلاب اسلامی با توجه به جایگاه ویژه ای که در سطح بین المللی دارد تکالیف و وظایف مهمی را برای رهبران انقلاب و نظام های برآمده از آن در زمینه حمایت از ملت‌ها و مسلمان‌ها بویژه نهضت های رهایی بخش مشخص کرد. ماموستا شیخ « محمد برزنجی » در سال ۱۹۸۴ وارد کشور ایران شد، ایرانیان احترام ستودنی را در استقبال از ایشان به جای آوردند به دلیل اینکه ایشان در همان ابتدا با امام خمینی (ره) دست بیعت دادند. هر چند که در ابتدا پیروانی از کردستان را به همراه نداشت حتی محافظان ایشان هم « پاسدار » بودند. ایران در سال ۱۹۸۵ رابطه اسلامی را به مسئولیت (ماموستا شیخ محمد برزنجی) و یگان سربازی به نام (لشکر قرآن) به سرپرستی علی بیاره تشکیل داد. رابطه اسلامی چون با سازماندهی آغاز به کار کرده بود رهبری های آن همدیگر را قبلاً شناخته بودند هم فکر و هم اندیشه یکدیگر بودند و منطقه هم از مناطق آنان و خویشاوندان خودشان بود که در دوران جنگ عراق علیه ایران، قسمتی از سپاه پاسداران ایران نیز به شمار می رفت و ایران هیچ شک و گمانی نسبت به رهبری آن و به اعضا و تنظیماتش نداشت. ایران آنها را از خود می دانست و هیچ مخالف در رفتار و تعامل با آنها نداشت به همین دلیل مسلح کردن و تربیت نظامی آنان و بهره مندی از حقوق و مزایای آنان را نیز همانند حقوق و امکانات پاسداران محاسبه می نمود و حتی حقوق ماهانه عضویت ماموستا شیخ محمد برزنجی و ملا

ابوبکر صدیقی و عبدالرحمان پسر ماموستا ملا عثمان رهبر که در مجلس اعلای شیعه‌های عراق به رهبری محمد باقرالحکیم عضو شده بودند نیز تقبل می‌کرد.

تا قبل از جنبش که در دسامبر ۱۹۹۳ بوجود آمد پیوسته به طور کلی به امور آن‌ها رسیدگی می‌کرد. رابطه اسلامی در امورات مختلف هیچ‌گونه سرپیچی نسبت به رهبری ایران نداشت به دلیل اینکه در باطن هر کدام از رهبران رابطه اسلامی این موضوع حکم شده بود که ایران را پشت و پناه تمامی مستضعفان و محرومین جهان اسلام جهان بدانند. ماموستا برزنجی یکی از رهبران جنبش که به امام خمینی دست بیعت داده بود حتی تصویر امام خمینی در خانه شخصی ماموستا عبدالرحمان ثه وره سی در سندج بر دیوار منزل نصب بود. ملا محمد رازی نیز صیغه کردن (خواستگاری از زنان برای مدتی مشخص و تعیین شده) را فتوا داده بود و آن را جایز می‌دانست. (جوزل، ۱۳۸۸: ۲۳)

ارتباط روزانه مسئولان ایرانی با هر یک از رهبران رابطه اسلامی چیزی بسیار آسان و سهل به شمار می‌رفت. هر دو طرف مبحث اختلافات میان شیعه و اهل سنت را زنده به گور کرده بودند. رابطه اسلامی برای ایران نیروی بزرگی بود که به آسانی و با قناعت تمام پروژه‌های انقلاب و تفکر شیعه را مخفیانه وارد عراق و کردستان نمود و آن را به پیش می‌برد. هم به لحاظ اصلاح دیدگاه مذهبی درباره تشیع و هم انقلاب و سیاست ایران جدید، ایران رابطه اسلامی را چنان می‌دید که در به دست آوردن منطقه و میدان داری کردستان در مقابل آراستگی‌های عربی سازمان مخفیانه اخوانیزم عربی نوعی مغناطیس خود باشد.

این جریان نیز در مرحله بعد به عنوان زیر بنای و پایه جنبش اسلامی (بزوتنه وی ئیسلامی) در کردستان عراق شد که مهمترین جنبش اسلامی در کردستان عراق بود و هم اکنون نیز در صحنه سیاسی منطقه فعال هستند و بسیاری جریانات دیگر اسلامی از همین

حرکت منشعب شده اند. در سال ۱۹۸۷ گروهی از اعضای رابطه اسلامی بعد از مهاجرت به ایران در اثر فشارهای دولتی حزب بعث به رهبری صدام حسین، تاسیس و شکل‌گیری جنبش اسلامی را اعلام کردند. آنها بعد از انتخاب ملا عثمان عبدالعزیز به رهبری جنبش ماده ای را تنظیم کردند و به دیدار رهبر انقلاب و آقای هاشمی رفسنجانی رئیس‌جمهور وقت رفتند و تقاضای کمک و یاری از آن‌ها داشتند. (نیدرس، ۲۰۰۶، ۲۱) تشکیل جنبش در ایران و در حمایت از سیاست‌ها و تفکر انقلاب اسلامی ایران را می‌توان سرآغاز تاثیر پذیری جنبش از ایران و آرمان‌های آن دانست. در یکی از بندهای این سند، اعضا خواستار حمایت از جنبش توسط ایران به عنوان یک حزب اسلامی ترویج‌دهنده و صاف‌کننده انقلاب اسلامی اشاره شده است این حرکت به سرعت در میان کردهای عراق بخصوص مناطق مرزی خود را باز کرد و به سرعت شاخه نظامی آن شکل گرفت و در کنار نیروی‌های نظامی و مردمی ایران در چند عملیات مهم شرکت کردند که مهمترین آنها فتح حلبچه بود. این همراهی کردها چنان رژیم بعثی را خشمگین کرد که در یک اقدام وحشیانه و ددمنشانه حلبچه را بمباران شیمیایی کرد که بیش از ۵۰۰۰۰ انسان غیرنظامی بیگناه کشته شده و شهر به صورت سرزمین سوخته در آمد. کردهای آواره به ایران پناه بردند که حضور تعدادی زیادی از کردها در ایران زمینه را برای تقویت جنبش اسلامی بسیار هموار نمود و حرکت اسلامی را به بصورت نیروی مهم در صحنه سیاسی منطقه مطرح کرد.

در پی حمله عراق به کویت در سال ۱۹۹۰ و قیام سراسر کرد‌ها در سال ۱۹۹۱ که با حمایت سازمان ملل متحد کردستان عراق وارد دوره ای از آرامش شد، فعالیت سیاسی و انتخاباتی در منطقه آغاز شد. در انتخاباتی که در سال ۱۹۹۱ برگزار شد هیچ حزبی نتوانست

حداقل ۷ درصد آرا را برای ورود به پارلمان را کسب کند و دو حزب اصلی حکومت را میان خود تقسیم کرده‌اند. احزاب اسلامی خواهان سهم خود در اداره منطقه تحت نفوذشان (حلبچه) شدند که درگیری شدید نظامی با نیروهای طالبانی را به دنبال داشت و اگر حمایت بارزانی و مهمتر از آن نقش میانجیگری ج.ا.ا. ایران نبود به طور قطع نابود می‌شدند. علی آقا محمدی نماینده رهبری در امور کردستان چندین بار به کردستان سفر کرد و توانست دو طرف را قانع به آتش بس کنند و اتحادیه میهنی را وادار به دادن امتیازاتی چند به جنبش اسلامی کند. (احمدی، ۱۳۹۱: ۱۱) در جنگ داخلی کردستان ابتدا جانب حزب دمکرات را گرفتند سپس اعلام بی‌طرفی کردند اما در همین دوره با ج.ا.ا. ایران روابط حسنه‌ای داشتند و با کنترل مناطق مرزی ایران با عراق اجازه هر گونه تجاوز گروه‌های مخالف را به ایران نمی‌دادند.

۲- اتحادیه اسلامی کردستان (یکگرتووی ئیسلامی کردستان به کردی)

در رابطه با تاثیرپذیری گروه‌های اسلامی، مجیب الرحمان شامی، روزنامه‌نگار پاکستانی می‌گوید: "تاثیر بزرگ دیگر امام خمینی (ره) این است که گرچه ایشان یک رهبر شیعه بودند... با این وجود مبلغ جدایی نبودند، بلکه فریاد او برای اسلام بود" (انورابوطه، ۱۳۷۹: ۱۸). در سال ۱۹۸۷ که بسیاری از علما و چهره‌های مذهبی کردستان عراق به ایران مهاجرت کردند، تعدادی از افراد عضو شاخه اخوان المسلمین هم بودند که بخاطر شرایط پیش آمده در ایران بعضی از فعالیت‌های خود را محدود کرده بودند. آنها از شرایط پیش آمده در ایران به خوبی استفاده کرده و شروع به سازماندهی خود کردند. ابتدا در اردوگاه‌های خرم‌آباد به آموزش نظامی مشغول شدند ولی چون سیاست‌های کلی اخوان که مشی مسلحانه را رد می‌کرد هم خوانی نداشت به موفقیت دست نیافتند.

این جریان در ابتدا به عنوان بخشی از جنبش اسلامی کردستان تا سال ۱۹۹۴ فعال بود.
(Rogg.2002:7)

در این سال اتحادیه اسلامی به رهبری صلاح الدین محمد بهالدین اعلام موجودیت کرد و در چارت تشکیلاتی خود جایگاهی برای بازوی نظامی تعریف نکردند. آغاز فعالیت آن‌ها همزمان شد با جنگ داخلی در کردستان بین اتحادیه میهنی و حزب دمکرات کردستان عراق که هزینه‌های جانی و مادی فراوانی را به دنبال داشت که در این درگیری‌های اتحادیه اسلامی به طور کامل بی طرف بود لکن در چندین مورد راهکارهایی را برای برون رفت از وضعیت پیش آمده را به دو طرف پیشنهاد کرد. جنگ داخلی، فساد اداری، فعالیت های انسان دوستانه اتحادیه اسلامی و نگاه جدی به مسأله کرد در کردستان عراق به سرعت جایگاه این حزب را در میان کردها ارتقا بخشید. هرچند حوادثی مانند ۱۱ سپتامبر، کشتار فیل حمه، جنایات شیخ زانا، عملیات تروریستی شوبات، چهره گروه های اسلامی در کردستان را مخدوش کرد که اتحادیه اسلامی نیز از این قاعد مستثنی نبود.

این حزب روابط بسیار دوستانه ای با جمهوری اسلامی دارد و صلاح الدین بهالدین در مورد امام و انقلاب در همایش "اتحاد اسلامی از دیدگاه امام" چنین می گوید: "ایشان مردی در تاریخ معاصر است که نهضتی بسیار عظیم را رهبری و همواره تمام دردها به ویژه تبعید و مهاجرت را تحمل کرده به وطن بازگشت و انقلابی را هدایت کرد که مطلب جدیدی برای گفتن داشت، مردی دارای اندیشه ای ممتاز که فقط از خداوند می ترسید و همواره با توکل به او و اراده ای قوی به پیش می رفت. وی با تأکید بر اینکه امام (ره) درس بزرگی را به رژیم‌ها داد و گفت که آنان از بین رفتنی هستند و این ملت‌ها هستند که همواره خواهند ماند، افزود امام خمینی (ره) زندگی ساده ای داشت و در عین حال

توانست بزرگترین امپراطوری زمان خویش را نابود کند و بزرگترین قدرت یعنی امریکا را با چالش بکشانند. (بی شوین، ۲۰۰۸، ۹)

وی افزود انقلاب ایران تحولی عظیم برای جهان اسلام و مسلمانان بود و برای نصرت مسلمانان و حمایت از مستضعفان شکل گرفت. دبیر اتحادیه اسلامی کردستان عراق ضمن یادآوری این نکته که همواره باید از امام خمینی (ره) به دلیل مطرح کردن دولت اسلامی که طراحی بسیار بزرگ است تشکر کنیم. گفت به خوبی می‌دانیم که ایران اسلامی یکی از مراکز بسیار مهم در پیشبرد چنین طرح اسلامی است.

۳- گروه اسلامی کردستان عراق (کومه له ئیسلامی به کردی)

این حزب در سال ۲۰۰۱ و بعد از کنگره جنبش اسلامی در سال ۲۰۰۰ تأسیس شد. عدم تمکین ملا علی عبدالعزیز به نتایج انتخابات کنگره باعث جدایی قسمت اعظمی از اعضا کنگره و همراهی آن‌ها با علی باپیر فرمانده نظامی با سابقه جنبش اسلامی شد. گروه اسلامی علی باپیر را به امیری و برزنجی را به پیشوا برگزیدند. گروه اسلامی از نظر نظامی بعد از حمله امریکا به عراق خلع سلاح شده و بیشتر وارد مبارزات سیاسی شده که تا حدودی زیادی موفق نیز بوده است. (Rogg, 2002: 3) ملا کریکار یکی از رهبران جنبش اسلامی در کردستان عراق گروه اسلامی را در تقسیم بندی سه گانه خود از جنبش‌های اسلامی کردستان عراق در دسته ایرانیزم قرار داده و معتقد است که رهبران این جنبش همه به شدت تحت تأثیر انقلاب اسلامی و شعارهای شیعی هستند. او گروه اسلامی را محکوم به ترویج آئین تشیع در میان کرد‌ها و فعالیت در راستای اهداف آن‌ها متهم می‌کند. وی در مورد سوابق امیر گروه اسلامی علی باپیر می‌گوید: "ماموستا علی باپیر به آن

اندازه که اوامر گروه رابطه اسلامی قدیم را به جای می آورد دو برابر آن در خدمت اوامر مسئولان قرارگاه بود و هر دو طرف را ناصح الامین می پنداشت.

ایرانی ها از ماموستا علی بایر حمایت کردند زیرا از یک طرف می دیدند که ایشان به شدت اوامر آنان را به جای می آورد و از سوی دیگر توانایی های جوانی زیادی دارد و در مقابل دیگر جوانان کردستان یک نوعی الگو بشمار می رود و احتمال دارد که برای آینده بسیار مناسب تر باشد، از طرفی هم مجبور بودند چون تاکنون نیز امیری خوب تر از ایشان پیدا نکرده بود. گفته می شود علی بایر کتاب "اسلام و دموکراسی" را تحت تأثیر امام خمینی نوشته است که در آن بر غیر قابل جمع بودن اسلام و دموکراسی امروزی تأکید شده است. این جریان روابط بسیار دوستانه ای با ج.ا.ا. دارد و همواره در حفظ و گسترش آن کوشیده است در آخرین کنگره حزب بر توسعه مناسبات با کشورهای همسایه و بخصوص ایران تأکید شده است. (سعید، ۲۰۰۶: ۱۳)

حزب با اهداف کلی ج.ا.ا. در مورد مسایل جهان اسلام همراه است. علی بایر در مورد نامگذاری روز قدس در گفتگو با خبر گذاری فارس گفت: نام نهادن آخرین جمعه ماه مبارک رمضان به عنوان روز قدس از طرف امام خمینی کار بزرگی است اما یادمان باشد که منظور امام این نبود که در سال فقط یکبار به فکر مردم مظلوم فلسطین باشیم وی افزود: پیام دیگر به این مناسبت این بود که تمام روز های سال برای مسلمانان باید روز قدس باشد و به فکر مردم فلسطین باشد نه تنها یک روز در سال. در اندیشه امام خمینی (ره) حمایت از مظلومان و مستضعفین جهان از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در واقع از نگاه ایشان اسلام بعنوان محور سیاست داخلی و خارجی بود تا حدی که معتقد بود اگر در یک

کشورهای افریقایی یا امریکایی هم مسلمانان از ما کمک بخواهد، وظیفه اسلامی ماست که به آنها کمک کنیم.

۴- کردهای فیلی عراق

شیعیان کشور عراق علی‌رغم اینکه اکثریت جمعیت را تشکیل می‌دهند لکن از سال ۱۹۲۰ که بصورت تدریجی تحت سیطره و سرکوب حکومت اقلیت سنی قرار گرفته و بسیاری از حقوق و حداقل آزادی‌هایی که داشتند محروم گشتند که با روی کار آمدن حزب بعث ابعاد گسترده‌تری به خود گرفت. کردهای فیلی عراق بعنوان یک اقلیت عراقی با توجه به اینکه ۱۰ درصد جمعیت عراق را تشکیل می‌دهند، علاوه بر شیعه و کرد بودن، به لحاظ هویتی و تاریخی دارای خاستگاه ایرانی نیز بودند فلذا بدلیل مجموعه این عوامل بیشترین محرومیت‌ها، آزار و اذیت‌ها از طرف حکومت حزب بعث در ابعاد سیاسی، اجتماعی و اقتصادی برای این گروه از کردهای عراق فراهم آمده بود.

شاید بتوان گفت به همین دلیل بود که کردهای فیلی در کنار کردهای سنی و اعراب شیعه عراق علیه حزب بعث به مبارزه و مقابله پرداختند هرچند در این راه آسیب‌ها و تلفات بسیاری را متحمل شدند. رژیم بعثی به رهبری صدام حسین با تکیه بر ابزار پان عربیسم یا ناسیونالیسم عربی موجبات اختلاف و تبعیض میان جمعیت اهل تسنن و سایر گروه‌های مذهبی را فراهم کرده بود که کردهای فیلی یکی از مهم‌ترین آن گروه‌های محروم عراق محسوب می‌گردید. اقدامات و سیاست‌های ضد حقوق بشری صدام علیه کردهای فیلی تنها پس از فروپاشی رژیم بعث و با انتشار اسناد و مدارک مربوط به قتل عام کردهای فیلی و همچنین با اعترافات مقام سابق عراقی بود که برای افکار عمومی جهان نمایان گردید. زمانیکه رزگار محمد ایمن، قاضی دادگاه حزب بعث، او را به کشتن

کردهای فیللی متهم نمود. هرچند صدام حسین در مقام دفاع آن را رد نمود و آنرا را یک اتهام سیاسی خواند و ادعا کرد سیاستمداران عراقی قاضی دادگاه را تحریک کرده اند. این درحالیست که طبق آمار اعلامی کردهای فیللی تعداد کشته شدگان به میزان ۲۲ هزار نفر بوده است. (اخوان کاظمی، ۱۳۹۷: ۳)

درخصوص حقوق اجتماعی بسیاری از کردهای فیللی در زمان حکومت بعث، فاقد شناسنامه بوده و بعنوان شهروند درجه دوم محسوب می گردیدند. تمامی این محرومیت های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نظیر مصادره اموال منقول و غیرمنقول، کوچ اجبار کردها در دهه هشتاد میلادی، لغو تابعیت عراق، استفاده از آنها در آزمایشگاه های سلاح شیمیایی و همچنین استفاده از آنها در جنگ بعنوان سپر انسانی در کنار نوید پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و رهایی جامعه ایرانی از ظلم و ستم حکومت شاهنشاهی و استکبار خارجی از جمله عواملی بود که باعث افزایش انگیزه مقابله با رژیم بعثی و همراهی با دیگر گروه های آزادی خواه بود که پس از سقوط حکومت صدام حسین بعنوان یک رویداد بزرگ در عراق، زمینه شکل گیری فضای باز و امکان مشارکت سیاسی را فراهم آورد تا بتوانند ضمن احقاق حق از دست رفته، نقش فعال و موثری در عرصه های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ایفا نمایند. تا جائیکه توانستند در ادوار مختلف انتخابات عراق در کنار دیگر گروه های اسلامی از جمله حزب اتحاد اسلامی همکاری و ائتلاف نمایند. بنابراین می توان ادعا کرد کردهای فیللی عراق یکی از مهم ترین گروه های عراقی است که در انگیزه و کیفیت مبارزه علیه حکومت حزب بعث تاثیرپذیری فراوانی از انقلاب اسلامی ایران داشته است.

نتیجه‌گیری

در بررسی بیداری اسلامی در کردستان عراق به واکاوی این فرضیه پرداختیم که جریانات و گروه‌های اسلامی در کردستان عراق و روند شکل‌گیری آنها متأثر از انقلاب اسلامی سال ۱۹۷۹ می‌باشد. رشد و گسترش احزاب و گروه‌های اسلامی در کردستان عراق به یکی از مهم‌ترین پدیده‌های سیاسی اجتماعی فرهنگی جامعه کرد در عراق تبدیل شده است که در عالم واقع پرواضح است که اکثر کنش‌ها و واکنش‌های کردها بر مبنای تفکر و اندیشه‌های اسلامی شکل گرفته است. از اوایل دهه هشتاد میلادی یعنی بعد از وقوع انقلاب اسلامی بود که احزاب و جریان‌های اسلامی کردستان عراق بصورت رسمی آغاز به کار کردند. در آزمون فرضیه ابتدا به بسترهای تأثیرپذیری و همچنین به رابطه جنبش‌های اسلامی کردستان عراق و رهبران آنها با انقلاب اسلامی پرداختیم. نتیجه حاصله گویای این مطلب بود که تمام احزاب اسلامی در کردستان عراق دارای تاریخچه‌ای حداقلاً سی ساله هستند و بسیاری از آنها همزمان با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ در صحنه سیاسی کردستان ظهور پیدا کرده‌اند همانطور که مشخص شد همه احزاب اسلامی در کردستان عراق پیروزی انقلاب اسلامی را نوید و نشانه‌ای از پیروزی در راهی می‌دانستند که آنها مشغول پیمودن آن بودند. در مورد انگیزه ایران نسبت به این جریانات ابتدا شعار مهم انقلاب که صدور آن به همه نقاط جهان و حمایت از مظلومان و مستضعفان جهان بود که این شعار در اوایل انقلاب به طور جدی از سوی مسئولین نظام پیگیری می‌شد. اهداف و استراتژی انقلاب بر اساس آن پی‌ریزی می‌شد که ملت کرد عراق از مشمولین دریافت این کمک‌ها و حمایت از طرف نظام بودند. در مورد جنبش‌های اسلامی در کردستان عراق اولین مسأله ماهیت انقلابی بود که در ایران به پیروزی رسیده بود. این انقلاب با شعار احیای اسلام ناب محمدی (ص) و احیای سنت نبوی با هدف اجرای قوانین اسلامی و

استقرار حکومت اسلامی در جامعه مسلمانان از طریق قاعده نفی سییل و با اتکا به قدرت لایزال الهی و توده‌های مردمی در دل بسیاری از ملت‌های مسلمان این امید را بوجود آورده بود که می‌توان با تاسی و الگوگیری از آن به اهداف والای انسانی و اسلامی خود برسد.

بنابراین تمامی جنبش‌های معاصر چه آنها که هدفشان اجرای احکام اسلامی بوده و چه آنها که قصد تشکیل حکومت اسلامی را داشتند، حیات خود را مدیون انقلاب اسلامی هستند. چرا که این انقلاب اسلامی بود که به آنها جسارت و جرات مبارزه داد. هرچند علی‌رغم اینکه جریان‌ها و احزاب اسلامی بر رفتار و فرهنگ عمومی مردم کردستان اثرات بسیار زیادی گذاشته‌اند لکن در عمل انتظار غالب بر این بود که احزاب اسلامی به شکل پررنگ‌تر و قوی‌تری در رقابت با احزاب سکولار کردستان ظاهر شوند. فلذا از این جهت هنوز احزاب اسلامی در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی جامعه کرد با شرایط آرمانی خود فاصله داشته و ضرورت دارد. با این حال حمایت از جنبش‌های اسلامی و نهضت‌های رهایی‌بخش در صدر اولویت سیاست خارجی ایران بر اساس قاعده صدور انقلاب قرار گرفت با این حال متأثر از آن چه که گفته شد جریان‌ات فراوانی در کردستان عراق شکل گرفت که همگی پسوند "اسلامی کردستان" را داشتند.

بیشتر این جنبش‌ها در ایران تاسیس شدند از بدو در اساسنامه خود به انقلاب اسلامی بعنوان و الگوی مورد نظر و ایده‌ال خود اشاره کرده‌اند. آنها هرگاه در پی تاسیس یا به تغییر در جنبش یا حزب خود بودند حتماً با ج.ا.ا.ایران مشورت کرده و نظر آن‌ها را جویا می‌شدند. البته تأثیر اشتراکات مذهبی قومی و فرهنگی در نزدیکی و تفاهم میان جنبش‌های اسلامی عراق با انقلاب اسلامی ایران نباید نادیده گرفته شود چرا که یکی از نگرانی‌های عمده نظام بین‌الملل بویژه ایالات متحده آمریکا، بازتاب انقلاب ۱۹۷۹ بر

کشورهای همجوار و اسلامی بود که از نظر فرهنگی دارای وجوه مشترک زیادی با یکدیگر هستند. حتی بزرگترین جنبش کردی حرکت اسلامی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و رهبران آنها قبل از اعلام جنبش با رهبری و رئیس جمهور ایران دیدار داشته‌اند و نظر آنها را جویا شده و خواستار حمایت آنها شده‌اند.

از طرفی به طور مثال تعدادی از آنها چنان متأثر از انقلاب اسلامی ایران و شعارهای اصلی آن همچون استقلال آزادی جمهوری اسلامی بودند که مساله مهمی همچون "ولایت فقیه" که حتی در میان نیروهای انقلابی جای سوال و اختلاف نظر بود را بعنوان یکی از اهداف خود برگزیدند و تاسیس نظامی همچون ج.ا.ایران را مورد نظر داشتند. رهبران این جنبش‌ها بدون توجه به مذهب خود، نسبت به تعدادی از نظرات فقهی اهل تشیع که با فقه اهل تسنن متفاوت بود نظر موافق را اعلام کردند و دل‌بستگی خود را به انقلاب اسلامی ایران بیش از پیش نمایان کردند. فلذا انقلاب اسلامی ایران بدلیل جذابیت در شعارها، اهداف، روش‌ها، محتوا و نتایج حرکتهای و سابقه مشترک دینی و تاریخی و شرایط محیطی منطقه‌ای و بین‌المللی، پدیده‌ای اثرگذار در جهان اسلام بخصوص گروه‌های اسلامی تحت ستم در منطقه می‌باشد. (محمدی، ۱۳۸۳: ۳)

بدون تردید بیداری اسلامی در جهان اسلام پس از پیروزی انقلاب اسلامی معنا و مفهوم تازه‌ای پیدا کرد و از مرحله نظر به عمل و واقعیت تبدیل شد. هرچند از سالها قبل اندیشمندانی همچون سیدجمال‌الدین اسدآبادی فریاد بازگشت به اسلام اصیل، مبارزه با استکبار خارجی و استبداد داخلی را سر می‌دادند لکن پیروزی انقلاب اسلامی به همه مسلمانان جهان اسلام آموخت که مسئله بازگشت به اسلام نه تنها توهم نبوده بلکه می‌تواند واقعیت هم داشته باشد. در واقع آنچه را که "آرنولد توین بی" در سال ۱۹۴۹ در کتاب "تمدن در بوته آزمایش" پیش

بینی کرده بود با انقلاب اسلامی ایران عینیت پیدا کرد: "پان اسلامیسیم خوابیده است، با این حال ما باید این امکان را در نظر داشته باشیم که اگر پرولتاریای جهان (مستضعفین) بر ضد سلطه غرب به شورش برخیزد و خواستار یک رهبری ضد غرب شود، این خفته بیدار خواهد شد. بانگ این شورش ممکن است در برانگیختن روح نظام اسلام و حتی اگر این روح به قدر خفتگان هفتگانه در خواب بوده باشد اثر روحی محاسبه ناپذیری داشته باشد" (توین بی، ۱۳۶۲: ۱۱۷) بنابر چارچوب نظری پخش یا اشاعه گفتمان انقلاب اسلامی ایران، فرضیه تحقیق در مورد تاثیر پذیری جنبش‌های اسلامی در کردستان عراق از انقلاب اسلامی و اندیشه صدور انقلاب توسط امام خمینی (ره) مورد تبیین قرار می‌گیرد.

منابع

- احمدی، حمید (۱۳۹۱). سیر تحول جنبش‌های اسلامی از نهضت سلفیه سیدجمال تا بیداری اسلامی ۱۳۹۰-۱۲۴۹، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق
- احمدی، حمید، تمری، نجم‌الدین (۱۳۹۶)، "اسلام‌گرایی و ناکامی آن در کردستان عراق"، فصلنامه علمی پژوهشی جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، شماره ۲
- اخوان کاظمی، مسعود (۱۳۹۷)، "تحلیلی از وضعیت کردهای شیعه فیلی در عراق"، فصلنامه علمی پژوهشی شیعه‌شناسی، شماره ۶۱
- افروغ، عماد (۱۳۹۸)، "چالش‌های عمده انقلاب اسلامی"، فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، شماره ۳۰
- انور، ابوظه (۱۳۷۹)، "تأثیر امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی در اندیشه و عملکرد جنبش جهاد اسلامی فلسطین"، ترجمه مهدی سرحدی، فصلنامه حضور، شماره ۳۳، ص ۸۰-۹۸
- بیات، اصغر، اقارب پرست، محمدرضا، گلشنی، علیرضا (۱۳۹۷)، "تحولات کردستان عراق و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، شماره ۳۶
- بیات، محسن، طاهری، ابراهیم، ذوالفقاری، مهدی (۱۳۹۷)، "تبیین رابطه هویت اسلامی و سیاست امنیتی ایران در عراق و سوریه با روش تحلیل اسنادی"، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، سال ششم، شماره ۲۴
- توحیدی، احمدرضا، مهدوی، زهرا (۱۳۹۷)، "آینده پژوهی استقلال کردستان عراق"، فصلنامه پژوهش حقوق بین‌الملل معاصر، شماره ۱۱
- توین‌بی، آرنولد (۱۳۶۲)، "تمدن در بوته آزمایش"، ترجمه یعقوب آژند، مولی، تهران
- حنفی، حسن (۱۳۸۴)، "الحركة الدینیة المعاصر"، الوطن، قاهره
- به نقل از نجم‌الدین فرج معروف به ملاکریکار سایت خبری هیوای کوردستان
- سیوه یلی، نیدرس (۲۰۰۶)، "ره وتی ئیسلامی له با شوری کوردستان"، بی شوین، چاپخانه گنج
- شجاعیان، محمد (۱۳۹۶)، "نتایج سیاسی انقلاب اسلامی"، فصلنامه مطالعات علمی - پژوهشی انقلاب اسلامی، دوره ۱۴، شماره ۵۱

شیرودی، مرتضی (۱۳۹۰)، "انقلاب اسلامی و جنبش‌های اسلامی"، پژوهش‌کنده تحقیقات اسلامی، قم

طارمی، کامران (۱۳۹۴)، "تحلیلی بر عوامل پیدایش و رشد سریع دولت اسلامی در سوریه و عراق"، پژوهشنامه روابط بین الملل، دوره ۸، شماره ۳۰

فرزین راد، رویا، فروزان، یونس، عالیشاهی، عبدالرضا، مجیدی نژاد، سیدعلی (۱۳۹۸)، "بررسی مسئله همه پرسی اقلیم کردستان عراق و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران"، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، شماره ۵۲

قرآن کریم (آل عمران، ۱۰۳)

متقی زاده، احمد (۱۳۹۰)، "مؤلفه‌های قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران"، مطالعات قدرت نرم، شماره ۲

محمدی، منوچهر (۱۳۸۳)، "بازتاب انقلاب اسلامی در جهان اسلام"، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۶۳، تهران

معین آبادی، حسین، سبزی، روح‌الله (۱۳۹۴)، "تحلیل بازتاب انقلاب اسلامی ایران در عراق براساس نظریه پخش"، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، شماره ۱۳

میراحمدی، منصور، مرزه، محمدحسین (۱۳۹۶)، "جریان‌های فکری سیاسی اسلامی عراق بعد از ۲۰۰۳"، علوم سیاسی، شماره ۷۷

نبوی، عبدالامیر (۱۳۸۴)، "ظهور و دگرگونی اسلام‌گرایی: مروری بر رویکردها و نظریات"، فصلنامه خاورمیانه، دوره ۱، شماره ۲، صص ۳۸-۸

نوری بازبانی، محمد سعید، (۲۰۰۶)، "مستقبل الحركة الاسلامیه فی کردستان العراق"، مکتبه التفسیر، اربیل

هیله، گشتیه کانی (۲۰۰۸)، "پروژه‌ی سیاسی‌یہ ککرتووی ئیسلامی کوردستان"، له بلاوکراوه کانی مه کته بی راگه یاندنی یه ککرتووی ئیسلامی کوردستان عراق، بی شوین، اربیل

Brian Padden (2007), "Islamic Party in Iraqi Kurdistan growing in Popularity,"

available at: www.ekurd.net/mismas/articles/misc2007/10/kurdloca1451.htm

Inga Rogg(2002), "Die kurden im bann der Islamisten." NeueZurcher Zeitung quote in: "Radical Islam in Iragi Kurdistan," International Crisis Group, P. 3

Cole, Jun (2003), " The United States and Shiite religious factions in Post Bathist Iraq" , Middle East journal, volume 57

Keddie, Nikki (1995), Iran and the Muslim World: resistance and revolution, Macmillan ،London